A. G. High School and G. & D. Parikh Higher Secondary School		
Navrangpura, Ahmedabad - 380 009.		
Preliminary Examination : 2014		
Date : 31-01-2014	Std. : 10	Marks : 100
Day : Friday	Subject : Sanskrit	Time : 3:00 Hrs.

सा विद्या या विमुक्तये ।

PART-A : 50 Marks

1. 'भार्या' इति शब्दस्य विरुध्धार्थकः शब्दः कः ?
   (A) भर्ता (B) भृत्यः
   (C) प्रभुः (D) भ्राता
2. अधोदत्तेभ्यः धातुरुपेभ्य भविष्यकाल अन्यपुरुष द्विवचनस्य रुप किम् अस्ति ?
   (A) नश्यतः (B) पश्यतः
   (C) नंक्ष्यतः (D) तिष्ठतः
3. अघोदत्तेभ्यः धातुरुपेभ्यः आज्ञार्थ प्रथमुपुरष बहुवचनस्य रुपं किम् अस्ति ?
   (A) लभाम (B) गच्छामः
   (C) वदावः (D) भविष्यामः
4. वर्णितोडसि एतस्य योग्यः सन्धिविच्छेदः कः ?
   (A) वर्णितो + असि (B) वर्णितः + असि
   (C) वर्णि + तः + असि (D) वर्णिते + ड + सि
5. देवी + इच्छति – सन्धियुक्तः शब्दः कः ?
   (A) देविच्छति (B) देविच्छती
   (C) देवीच्छति (D) देवीच्छती
6. रेखाङ्कितस्य कृदन्तस्य प्रकारः कः ? 'रत्नानि मस्तके धारणीयानि ।
   (A) विद्यर्थभूत कृदन्त (B) सम्बन्धकभूत कृदन्त
   (C) हेत्वर्थ भूतकृदन्त (D) कर्मणि भूत कृदन्त
7. नामधातुपदं किम् ?
   (A) जायते (B) क्रियते
   (C) विष्णूयति (D) वृथायते
8. योग्य 'स्म' रुपं किम् ? ''गुरवः छात्रान् उपादिशन् ।'' अघोदलेभ्यः रुपेभ्यः
   (A) पादिशन्तिस्म (B) उपादिशन्ति स्म
   (C) उपादिशन् स्म् (D) उपादिशन्ते स्म
9. अधोदत्तेभ्यः रिक्तस्थाने उचितं अव्यय पदं किम् ? देवालयस्य .... सरिता वहति ।
   (A) पुरतः (B) पृष्ठतः
   (C) उपरि (D) अधः
10. रिक्त स्थाने उचितं संव्यापदं किम् ? अस्मिन् वाक्ये अधोदलेभ्यः । रामः दशरथस्य ....पुत्रः अस्ति ।
    (A) एकः (B) प्रथमम्
    (C) प्रथमः (D) प्रथमाः
11. अधोदत्तस्य कर्तरिवाक्यस्य उचितं कर्मणिवाक्यं किम् ? 'गुरुः छात्रान् पश्यति ।
    (A) गुरुः छात्राः पश्यते (B) गुरुणाः छात्राः दृश्यन्ते
    (C) गुरुणा छात्रान् पश्यन्ते (D) गुरुणा छात्राः दृश्यते

12. 'शिशिरवसन्तौ' समासस्य नाम किम् ?
(A) द्वन्द्व (B) तत्पुरुष
(C) कर्मधारय (D) बहुव्रीहि

13. 'अम्बुः' इति शब्दस्य पर्यायः शब्दः कः ?
(A) आकाशम् (B) अरण्यम्
(C) उष्णाम् (D) उदकम्

14. 'जितेन्द्रियः' समासस्य नाम किम् ?
(A) बहुव्रीहि (B) कर्मधारय
(C) अव्ययीभाव (D) द्वन्द्व

15. अलंवृथा .... । रिक्तस्थाने उचितं रुपं किम् ?
(A) चर्चाया (B) चर्चेण
(C) चर्चया (D) चर्चायाः

16. भगवन् अयमहं .... । रिक्तस्थाने उचितं क्रियापदं किम् ?
(A) संहरामि (B) संहरावः
(C) संहरामः (D) संहरति

17. अधोदत्तेभ्यः धातुरुपेभ्यः वर्तमानकाल मध्यमपुरुष बहुवचनस्य रुपं किम् ?
(A) मन्यसे (B) वदथः
(C) लभध्वे (D) भन्यन्ते

18. अधोदलेभ्यः धातुरुपेभ्यः विध्यर्थ अन्यपुरुष एकवचनस्य रुपं किम् ।
(A) मुञ्चेयुः (B) पूजयेत
(C) अचलत् (D) भविष्यति

19. शिवः .... अक्रुध्यत् रिक्त स्थाने 'तारक' शब्दस्य उचित रुपं किम् ?
(A) तारकम् (B) तारकाय
(C) तारकात् (D) तारकस्य

20. .... नमः रिक्तस्थाने 'पितृ' शब्दस्य उचितं रुपं किम् ?
(A) पितूरं (B) पितरि
(C) पित्रे (D) पितृन

21. बालः .... सार्धम् औषधं पिबन्ति । रिक्तस्थाने योग्यं रुपं किम् ?
(A) मधुम् (B) मधुना
(C) मधुः (D) मधुने

22. "नामसादृश्यने वञ्चितो मातृवत्सलः" । इदं वाक्यं कः वदति ?
(A) प्रथमा (B) द्वितीया
(C) उभे (D) राजा

23. 'जृम्भस्वसिंह' इति पाठस्य स्वयतिा : अस्ति ?
(A) अम्बिकादत्तव्यासः (B) बाणभट्टः
(C) दशरथरायजानीः (D) कालिदासः

24. "अहो कोडयमनर्थः एताभ्यांक्रियते" । इदं वाक्यं कः वदति ?
(A) कृष्णः (B) अर्जुनः
(C) युधिष्ठिरः (D) व्यासः

10 Feb 7 : 30

25. अग्निस्वामीः कः आसीत् ?
(A) वणिकः (B) विप्रः
(C) वृध्धः (D) नृपः

26. "वयस्य सम्यगुपलक्षितम्" इति वाक्यं कः वदति ?
(A) चेटी (B) नायिका
(C) नायकः (D) विदूषकः

27. पाठस्य अन्ते भोजाराजा कुविन्दाय किम् कथयति ?
(A) मा भैषीः (B) मा भज
(C) मा भष (D) मा भाष

28. 'सूतः' इति शब्दस्य कः अर्थः ?
(A) Charioteer (B) Son
(C) Coarse jute (D) Rope

29. 'खलीकृत' इति शब्दस्य कः अर्थः ?
(A) Foolish (B) Insulted
(C) raising (D) Sleeping

30. कं देवं 'विरञ्चिः' अपि कथ्यते ?
(A) सूर्यं (B) वरुणं
(C) ब्रह्मा (D) कृष्णं

31. मा भ्राता भ्रातरं .... मन्त्रः कस्मिन् वेदे अस्ति ?
(A) ऋग्वेदे (B) यजुर्वेदे
(C) सामवेदे (D) अथर्ववेदे

32. कस्य हस्तात् हेमघटं अपतत् ?
(A) बालस्य (B) तरुण्याः
(C) पुरुषस्य (D) नायिकायाः

33. सिध्धार्थः किम् त्यक्त्वा वनम् अगच्छत् ?
(A) पितृःवचनं (B) पितुः प्रासादं
(C) पितुः राज्यं (D) पितुः नगरं

34. What was the name of doughter of Agniswami ?
(A) Mayadevi (B) Malayvati
(C) Laxmidevi (D) Mandarvati

35. के सन्मार्गं न त्यजन्ति ?
(A) प्राज्ञाः (B) शिक्षिकाः
(C) भिषजाः (D) वैज्ञानिकाः

36. हरः .... अधिवसति । रिक्तस्थाने उचितं पदं किम् ?
(A) कैलासम् (B) कैलासात्
(C) कैलासे (D) कैलासः

37. मानवाः .... रोचन्ते । रिक्तस्थाने उचितं पदं किम् ?
(A) संस्कृत्यै (B) संस्कृतायाम्
(C) संस्कृतिम् (D) संस्कृतये

38. 'कथासरित्सागरः' केन लिखितम् ?
(A) भासः (B) कालिदासः
(C) सोमदेवः (D) बल्लालसेनः

39. यत्नः कुत्र विधेयः ?
(A) शौर्ये (B) धर्मकार्ये
(C) विद्याभ्यासे (D) भ्रमणे

40. शिशिरवसन्तौ पुनः .... । उचितं रुपं किम् ?
(A) आयातः (B) आयाति
(C) आयान्ति (D) आयान्त

41. 'काष्ठिकः' शब्दस्य कः अर्थः ?
(A) pot (B) palm
(C) farmer (D) Woodcutter

42. What dis Dhannanda take from Vishakhil ? as debt ?
(A) deadmouse (B) gold coin
(C) gold guineas (D) golden mouse

43. शाखाः .... फलानि वितरन्ति । उचितं रुपं किम् ?
(A) रसयुक्तानि (B) रसमधुराणि
(C) रसविहीनानि (D) रसावहानि

44. एषः मयूरः .... रोचते ।
(A) मम (B) मह्यम्
(C) मत् (D) माम्

45. 'सौख्यम्' शब्दस्य कः अर्थः ?
(A) Welfare (B) Friend
(C) Friendship (D) farmer

46. सं वो .... जानताम् । उचितः शब्दः कः ?
(A) मनसि (B) मानंसि
(C) मनांसि (D) मनसा

47. 'भाषान्तरम्' इति समासस्य नाम किम् ?
(A) तत्पुरुषः (B) कर्मधारय
(C) बहुव्रीहि (D) अव्ययीभाव

48. Which is the religion ?
(A) Health (B) happiness
(C) compassion (D) Compassion towards animals

49. पावकाज्वालाः किं स्पृशन्ति ?
(A) अग्नि (B) गगनं
(C) वसुधां (D) उल्कां

50. न शोभते .... हंसमध्ये बकोयथा । शब्दपूर्ति कुरु ।
(A) वृष्टिमध्ये (B) धरामध्ये
(C) सभामध्ये (D) सर्वमध्ये

•••

PART-B

Section - A

अधोलिखितस्य गद्यांशस्य आङ्गलभाषायाम् अनुवादं कुरुत । (05)

1. यस्याध्यक्षः स्वयं परिश्रमी, कथं स न स्यात् स्वयं परिश्रमी । यस्यप्रभुः स्वयं साहसी, कथं स न भवेत् स्वयं साहसी ? यस्यं स्वामी स्वयमापदो न गणपति, कथं स गणयेदापदः ? यस्य च महाराजः स्वयं सङ्कल्पितं निश्चयेन साधयति, स्व सङ्कल्पितम् कथं न स झञ्झाविभिषिकाभिः विभिषितः, प्रभुकार्य विगणयेत्? तदितोऽप्येष त्वरितमश्वं चालयंश्चलयति ।

अथवा

तदनन्तरं केचन दिवसाः व्यतीताः उपमन्योः शरीरस्वास्थ्यं किञ्चिदप्यन्पूनं दष्ट्रवा गुरुणा यथापूर्वं पृष्टम् । 'गवां दुग्धं महं पिबामीति स वदतिस्म । निजादेशं स्वीकर्वाणं निजोदरपूर्तये नवीनं मार्गम् आविष्कुर्वाणं तं गुरुरवदत् । ''नेदमुचितम् । येषां धेनवः तेषाम् एव् तासां दुग्धोपार, स्वामित्वम् । अतः ममानुज्ञां विना त्वं दुग्धं न पिबेः । उपमन्युः पयः पानमपि त्यक्तवान् ।

2. अधोलिखितस्य नाट्यखण्डस्य आङ्गलभाषायां अनुवादं कुरुत । (05)

राजाः अयं बालः महतः तेजसंः बीजं मे प्रतिभाति ।

प्रथमा वत्स ! एनं बालमृगेन्द्रं मुञ्च । अपरं ते क्रीडंनकं दास्यामि ।

बालः कुत्र । देहि तत् । (इति हस्तं प्रसारयति ।)

राजाः (हस्तं निरिक्ष्य) कथं चक्रवर्तिलक्षणं अपि अनेन धार्यते ।

द्वितीया सुव्रते ! न शक्यम् एष वाचामात्रेण विरमपितुम् । गच्छ त्वम् । मदीये उटजे ऋषिकुमारस्य मार्कण्डेयस्य वर्ण चित्रितो भृत्तिकामयूरस्तिष्ठति । तम् अस्य उपहरः

अथवा

प्रकाशः रक्तदानावसरे रक्तदानार्थिना पूर्वसज्जातारुपेण किं करणीयम् ?

विवेकः न किमपि । स्वस्थः कोऽपि जनः कस्मिन् अपि क्षणे रक्तदानाय् क्षमो भवति किन्तु तस्य आयुः अष्टादशवर्षेभ्यः न्यूनं न स्यात् ।

रेशमा किन्तुं रक्तदानान्तरं रक्तदाता शारीरिकं मानसिक वा दौर्बल्यमनुभवतीति बहवो जनाः मन्यन्ते । किं तत्सत्यम् ?

अधोलिखितानां पद्यांशानां आङ्गलभाषायां अनुवादं कुरुत । (05)

1. चणकाञ्चलियुग्मेन मूल्येन स च मूषकः ।
मार्जारस्य कृते दत्तः कस्यचिद्वणिजो मया ॥

2. कृत्वा तांश्चणिकान्पिष्टान्गृहीत्वा जलकुम्भिकाम् ।
अतिष्ठं चत्वरे गत्वा छायायां नगराद्बहिः

अथवा

1. व्याधि विनाश्यदुर्जेयं रुगणपीडां हरन्ति ये ।
तेऽनुगृहणन्ति भिषजो रोगार्तान् मदनुग्रहात् ॥

2 निष्ठयाऽभ्यस्य विज्ञानं गुणान् संशोध्य भौतिकान् ।
सम्पन्नं तन्वते विश्वं तेभ्यो निष्ठां ददाम्यहम् ॥

<u>विभाग : ब</u>

अधोदत्तं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत भाषायां लिखत : **(04)**

पुरा भारतवर्षे कपिलवस्तु नाम्नि नगरे शुद्धोदनो नाम नरपतिः आसीत्। मायादेवी तस्य भार्या आसीत्। तयोः एव आत्मजस्य सिद्धार्थ इति अभिधानमासीत्। असौ राजपुत्रः गुणवान् रुपवान् बलवान् आसीत्। तस्य जन्मनः सप्तमे दिने तस्य माता दिवं गता। ततः प्रभृति शुद्धोदनः सिद्धार्थ महता स्नेहेन अपोषयत्। बाल्यकाले शीध्रमेव सः सर्वासु विद्यासु कलासु।

प्रश्ना :

4. पुरा कपिलवस्तु नाम्नि नगरे कः नाम नृपः आसीत् ?
5. नृपस्य भार्या का नाम् आसीत् ?
6. राजपुत्रः कीदृशः आसीत् ?
7. कः तयोः आत्मजः आसीत् ?

अधोदत्त गद्यांश पढित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत भाषायां लिखत। **(04)**

एको वृध्धो व्याघ्रः स्नात्वा कुशहस्तः नदीतीरे ब्रूते – ''भोः भोः पान्थाः, इदं सुवर्णकङ्कणा गृह्यताम्''। ततो लोभाकृष्टेनकेनचित्' पान्थेन आलोचितम् – ''भाग्येन एतत् संभवित। किन्तु आस्मिन् स्वसंदेहे प्रवृत्तिः न विधेया। किन्तु सर्वत्र अर्थार्जने प्रवृत्तिः सन्देहः एव। तन्निरुप्यतां तावत्।'' सः प्रकाशं ब्रूते कुत्र तव कङ्कणम् ? ''व्याघ्रो हस्तं प्रसार्य दर्शयति। पान्थोऽवदू – ''कथं मारात्मके त्वमि विश्वासः ? व्याघ्र उवाच – ''शृणु रे पान्थ, पूर्वं यौवनदशायामहं दुराचारः आसम्।

<u>**प्रश्ना :**</u>

8. वृध्धो व्याघ्रः कुत्र कथं च स्थितः आसीत् ?
9. व्याघ्रः पान्थान् किं ब्रूते स्म ?
10. व्याघ्रस्य वचनं श्रुत्वा केनचित् पान्थेन किम् आलोचितम् ?
11. व्याघ्रः स्वयौवनदशायां कीदृशः आसीत् ?

12. रेखाङ्कित्त पदानि शुध्धानि कृत्वा वाक्यानि पुनः लिखत। **(04)**

<u>**गौरांगः मंदबुध्धिः**</u> पुत्रः आसीत्। सः बाल्ये न <u>**काव्यम्**</u> पठितवान्। महाप्रयासैः 'देव' शब्दस्य रुपानि तेन <u>**कंठस्यो**</u> कृतान्यासन्।

<u>विभाग : क</u>

अधोदत्तांनां पात्राणां विवरणं आङ्गलभाषायां कुरुत।

13. उपमन्यु [OR] तीक्ष्णदन्तः **(02)**
14 शीववीरचरः [OR] सर्वदमनः **(02)**

अधोदत्तानि वाक्यानि घटनाक्रमानुसारं लिखत। **(04)**

15. मार्गे असौ निस्तोपकूपेऽपतत्।
16. अन्धोऽसौ सापं गवां पदध्वनि शृण्वन् एव ताः अन्वगच्छत्।

17. तस्यविषाक्तदुग्धेन तस्य नेत्रयोः दृष्टिः विलुप्ता ।
18. अतः परं क्षुधापीडितः उपमन्युः एकदा अर्कपत्रभक्षणाय प्रवर्तेत स्म ।

अधोलिखितानां वाक्यानां संस्कृतभाषायां अनुवादं कुरुत ।

19 Seeta is going to the forest with Rama

OR (01)

The deer went to the forest.

20. Donating blood is important

OR (01)

Dayanand abandoned his house

विभाग : ड

श्लोकपूर्तिं कुरुत । (06)

21. रे रे कोकिल .... चाम्रे ॥
22. भगवद्गीता .... चर्चाम् ॥

आङ्गलभाषायां अनुवादं कुत्वा तयोः अर्थविस्तारं बोधं च लिखत :

23. ''सहसा विदधीत न क्रियाम् ।'' (3.5)

OR

''नास्त्युद्यमसमो बन्धुः''

24. अन्यायोपार्जितं द्रव्यं दशवर्षाणितिष्ठति ।
प्राप्ते चैकादशे वर्षे समूलं हि विनश्यति ॥ (3.5)

OR

किं कुलेन विशालेन विद्याहीनस्य देहितः ।
अकुलीनोऽपि विद्यावान्देवैरपि स पूज्यते ॥

•••